

Mișcarea studențească din Timișoara – 30 octombrie 1956

Partea a III-a

This study puts down a thoroughgoing analysis of the student movement which took place in Timișoara on October 30th 1956. The study gathers up the most important aspects of this major event for the anticommunist struggle led by the Romanian people. The students from Timișoara proved to the communist authorities that the political regime that had been set up in Romania was not in fact accepted by the Romanian intellectuals. The student movement enjoyed the participation of a significant number of students attending the higher education institutions from Timișoara University Centre.

The students drew up a memorandum which highlighted the economic, political and social complaints; in fact, this memorandum was the main document of the student movement. The students demanded the withdrawal of the Soviet military forces from Romania, the freedom of the press and the freedom of expression, wiping out of the cult of personality, academic autonomy, elimination of contributions and reduction of taxes as well as reliable and efficient measures and actions designed to meet the population's needs. The students challenged both the Romanian political and economic conditions as well as the decisions made by the communist regime. However, the student movement from 1956 led to the expulsion of a large number of students attending those manifestations.

Key words: communism, 1956, student movement, Timișoara, memorandum.

1. Contextul mișcării studențești

Congresul al XX-lea al P.C.U.S. din 14-25 februarie 1956 milita pentru coexistența pașnică și pluralitatea căilor de dezvoltare socialistă. Nu era vorba de o renunțare la țările satelit, deoarece acestea îi aduceau mari avantaje, era doar o relativă liberalizare. Această destalinizare a fost receptată diferit în țările din lagărul socialist, astfel că în 1956 s-au declanșat adevărate seisme revoluționare în Polonia și Ungaria, datorită existenței unor curente politice reformatoare. Polonia a reușit să se încadreze noului sistem propus de Kremlin, dorind să evite o intervenție militară a sovieticilor, în timp ce în Ungaria se declanșează o revoluție ce este înfrântă prin intervenția directă a trupelor sovietice care staționau pe teritoriul țării, fiind suplimentate cu trupe aduse din Uniunea Sovietică, precum și din alte state membre ale Tratatului de la Varșovia, inclusiv România¹.

În România, ideea destalinizării a prins contur. Studenții reprezentau un pericol pentru regimul comunist. Încă din primăvara-vara anului 1956, în mediile studențești au apărut semne de nemulțumire față de regim, nemulțumiri exprimate fie deschis, în ședințe U.T.M., fie pe căi ocolitoare, în discuții pe holurile facultăților sau în camerele de cămin. Conducerea de la București a fost preocupată de adoptarea unor măsuri în vederea supravegherii învățământului universitar. Studenților li s-au promis: condiții mai bune, acces preferențial la manifestări sportive și culturale, extinderea bazei materiale (cămine, cantine, baze sportive, case de cultură, tabere studențești)².

Începând cu luna septembrie a anului 1956, s-au desfășurat mai multe adunări în facultăți, în care studenții și-au exprimat în mod deschis nemulțumirile. Ei au adus în discuție probleme nedezbătute până atunci – relațiile dintre U.R.S.S. și România, necesitatea prezenței trupelor sovietice în România, colectivizarea forțată a agriculturii, situația grea a studenților, falsitatea afișată de conducători și de presa oficială în contradicție cu realitatea – care erau și revendicările susținute de unguri și polonezi. Studenții erau nemulțumiți și de sistemul de acordare a burselor, de politizarea excesivă a programei de învățământ, de birocratizarea structurilor U.T.M. Nemulțumirile studenților s-au acutizat pe fondul solidarizării cu studenții polonezi și unguri, după ascultarea unor știri la posturile de radio străine privind cursul evenimentelor din țările vecine.

¹ Ioana Boca, 1956. *Un an de ruptură*, Editura Fundația Academia Civică, București, 2001, p. 100.

² Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrinu, Cristian Vasile, *Raport Final*, Editura Humanitas, București, 2007, p. 681.

2. Prezentarea generală a anului 1956-1957 în România

Declanșarea Revoluției din Ungaria în 23 octombrie 1956 a provocat o dinamizare a mediilor studentești. La Cluj, studenții erau nemulțumiți de supraîncărcarea programului de studii, de prezența obligatorie la cursuri, de criteriile și modul de acordare a bursei studentești, cerând, în același timp, autonomie universitară. Participanții au decis convocarea unei mari adunări studentești, care ar fi trebuit să aibă loc pe un stadion din oraș, moment în care s-ar fi prezentat și un program de revendicări. Inițiativa a rămas însă fără rezolvare, pentru că inițiatorii acestui protest au fost arestați de Securitate chiar a doua zi. În 24 octombrie mai mulți studenți din anul al V-lea de la Facultatea de Filologie din București au fost și ei arestați după ce au purtat mai multe discuții despre situația din Ungaria, iar doi dintre ei au depus la sediul ziarului „Scânteia Tineretului” un text pentru a fi publicat, în care era criticată conducerea de partid³. La Timișoara, în ziua de 26 octombrie, toate cadrele universitare au fost chemate la un instructaj, la care s-a hotărât ca, a doua zi, să se organizeze ședințe pe grupe mici de studenți, pentru a se studia mai bine starea de spirit și a se comunica „adevărul” despre situația din Ungaria sub formula: „În zilele anterioare, în țara vecină și prietenă au avut loc o serie de tulburări, provocate de delicvenți, huligani și foști deținuți de drept comun, care, încurajați de propaganda dușmănoasă a posturilor de radio străine, s-au dedat la furturi, spărgând vitrine și incendiind unele obiective. Împotriva lor s-a ridicat poporul strâns unit în jurul partidului și al organelor de ordine, care au restabilit situația.”⁴

În 27 octombrie, la Timișoara, un grup de studenți de la Politehnică a avut inițiativa organizării unei mari adunări, la care să participe studenți de la toate facultățile din oraș. În 30 octombrie cantina Institutului Politehnic era arhiplină. Anunțată în ultimul moment, conducerea institutului a participat la ședință, alături de doi lideri de partid veniți de la București, Petre Lupu și Ilie Verdeț. Tinerii au abordat subiecte ca: prezența trupelor sovietice în România, colectivizarea forțată a agriculturii, folosirea la construirea Canalului Dunăre-Marea Neagră a deținuților politici, nivelul scăzut de trai al întregii populații și și-au exprimat fâțiș sentimentele antisovietice.

Memoriul acestora a luat în discuție nu numai probleme de ordin studentesc, ci a făcut trimiteri la situația generală din țară. Printre doleanțele studenților se numărau: lichidarea definitivă a cultului personalității, desființarea sistemului de norme din economie, reducerea cotelor și impozitelor din agricultură, mărirea salariilor tuturor categoriilor de salariați, relații bazate pe principiul egalității cu toate statele, retragerea imediată a trupelor sovietice, încheierea de convenții economice cu toate statele, inclusiv cele capitaliste, libertatea presei și a cuvântului, schimbarea criteriilor de acordare a bursei, pentru ca un număr mare de studenți să beneficieze de ele, eliminarea limbii ruse ca limbă obligatorie de studiu, a marxismului și a economiei politice din programa universitară. Studenții au avertizat că neprimirea unui răspuns din partea autorităților în termen de 3 zile va duce la declanșarea unei greve generale, cerând, totodată, să nu fie luată nicio măsură represivă împotriva celor care au participat la adunare. S-a constituit un comitet studentesc, format din reprezentanți ai tuturor facultăților, care a fost împuternicit să prezinte, a doua zi, autorităților locale și presei programul de revendicări.

Oficialitățile prezente le-au promis studenților că vor transmite la București toate cerințele lor și că le vor da un răspuns, dar, în momentul încheierii adunării, participanții au fost reținuți de către forțele militare, care înconjuraseră, între timp, campusul⁵. Colonelul Negrea, șeful Securității regiunii Banat, a decretat: „Din acest moment, nimeni nu mai are voie nici să întrebe, nici să vorbească nimic”. A continuat „Vă pregătiți cu toții de un drum lung! Veți fi îmbarcați în camioane militare. Să nu îndrăzniți să fugiți sau să săriți din camioane, căci soldații

³ *Ibidem*, pp. 681-682.

⁴ Marius Ghilezan, Ion Medoia, *Ilie Verdeț, trimisul C.C. al P.M.R., a participat la reprimarea mișcării studentești anticomuniste*, în „România Liberă”, nr. 1400/1 noiembrie 1994, p. 9.

⁵ Vladimir Tismăneanu, *op. cit.*, pp. 683-684.

au ordin să tragă și vor trage ca în câini”. „Fiecare cum se găsește, așa va pleca”⁶. Studenții au fost transportați la o unitate militară de lângă Timișoara, la Becicherecul Mic. Aici au fost încarcerați pentru câteva zile. Aproximativ 900 dintre cei 2000 de studenți arestați au fost supuși anchetelor Securității. Organele represive au trecut la o triere a studenților pentru depistarea celor care se evidențiaseră în timpul discuțiilor, restul fiind eliberați după câteva zile. Liderii protestului au fost duși direct la sediul Securității din Timișoara și supuși anchetelor. Chiar în timpul desfășurării adunării de la Timișoara, Biroul Politic al C.C. al P.M.R. s-a întrunit în regim de urgență, luând decizia arestării studenților protestatari timișoreni. Membrii Biroului Politic au înființat și un organism de criză, Comandamentul General, în alcătuirea căruia intrau Nicolae Ceaușescu, secretar al C.C. al P.M.R., Alexandru Drăghici, ministrul Afacerilor Interne și membru al Biroului Politic, Leontin Sălăjan, ministrul Forțelor Armate, membru al C.C. al P.M.R., sub conducerea lui Emil Bodnăraș, membru al Biroului Politic.

Atribuțiile noului organism erau foarte largi: coordonarea activităților serviciilor de informare ale statului, puterea de decizie pentru reprimarea oricăror acțiuni care ar amenința ordinea de stat, inclusiv dreptul de a ordona deschiderea focului și dreptul de a declara stare excepțională în orice regiune a țării, subordonarea unor instituții importante – M.F.A., M.A.I., Procuratura Militară și instanțele militare de judecată. Comandamentul putea declara stare excepțională în anumite regiuni ale țării, iar trupele M.F.A. și ale Securității erau pregătite pentru a interveni în orice moment, la ordinul comandamentului. Printre atribuțiile comandamentului se specifica, în mod explicit, că putea lua măsuri pentru suspendarea cursurilor în institutele de învățământ superior.

În 31 octombrie, cursurile tuturor facultăților din Timișoara au fost suspendate. Criza nu s-a încheiat însă după arestarea liderilor și reținerea participanților la adunarea studentescă. În zilele următoare, tulburările din mediile studentești au continuat.

Pentru a li se permite revenirea la cursuri, studenților li s-a impus semnarea unor desolidarizări de adunarea din 30 octombrie. Zeci de studenți au fost exmatriculați în lunile următoare, fiind acuzați de „abateri grave de la disciplină”, de „atitudine dușmănoasă”, de „participare la acțiunea studenților de la Politehnică”. Din cei circa 2000 de studenți reținuți în acele zile la Timișoara, doar la 30 li s-a întocmit dosar penal. Studenții au fost aduși în fața justiției, fiind împărțiți în două loturi.

Tribunalul Militar Timișoara a dat sentințele în 22 noiembrie și 13 decembrie. Rapiditatea cu care s-a trecut la judecarea și condamnarea studenților protestatari, precum și încadrarea lor la un articol al Codului Penal care nu prevedea pedepse foarte mari, Articolul 327 (instigare publică), și nu Articolul 209 (uneltire contra ordinii sociale) arată că autoritățile au dorit o rezolvare imediată a crizei de la Timișoara, încercând, în același timp, să evite provocarea unor noi tensiuni în mediile studentești prin pedepsirea mai dură a protestatarilor.

În 10 noiembrie, Biroul Politic a desemnat un colectiv, format din Ilie Verdeț, adjunct al Secției Organe a C.C. al P.M.R., Virgil Florea, adjunct al Secției Știință și Cultură a C.C. al P.M.R., Nicolae Oniga, adjunct al Secției de Propagandă și Agitație a C.C. al P.M.R., Nicolae Șipoș, ministru adjunct al Ministerului Învățământului, Aurel Pop, director al Direcției Științelor Sociale din Ministerul Învățământului, și Ion Cârcei, secretar al C.C. al U.T.M., care a fost trimis la Timișoara pentru rezolvarea tuturor problemelor de după proteste. Grupul a primit atribuțiuni largi, fiind împuternicit să ia toate măsurile organizatorice, politice și educative pe care le considera necesare. În perioada imediat următoare, 16 organizații U.T.M. din facultățile timișorene au fost dizolvate, iar constituirea Asociațiilor Studentești și alegerea liderilor consiliilor, în cazul în care erau deja constituite, au fost stopate. Abia la începutul anului 1957 se vor alege consiliile asociațiilor studentești din Centrul Universitar Timișoara⁷.

⁶ Aurel Baghiu, *Mișcările studentești din '56*, în Revista „NU”, nr. 58, 25 noiembrie-2 decembrie 1991, p. 9.

⁷ Vladimir Tismăneanu, *op. cit.*, p. 684.

Autoritățile au început să acorde o atenție deosebită universităților, astfel că, în raportul prezentat la ședința M.A.I. din decembrie 1957, se anunța că, în cursul anului 1957, ca urmare directă a evenimentelor din toamna anului 1956, au fost identificate „242 de elemente suspecte de activitate dușmănoasă”, fiind arestate 169 de persoane din rândul „elementelor contrarevoluționare”. Conform unei alte statistici oficiale, în 1957 au fost arestate 852 de persoane acuzate de „uneltire contra ordinii sociale”, la care se adaugă alte 327 de persoane, câte fuseseră arestate în 1956, 1017 persoane acuzate de „agitație publică” și 78 de persoane acuzate de „răspândire de manifeste”. În același timp, mediile studentești au fost puse sub o strictă supraveghere.

La 12 noiembrie 1956 rectoratele institutelor de învățământ superior trimiteau tuturor facultăților adrese prin care li se cerea o monitorizare atentă a tinerilor. Printr-o decizie a Ministerului Învățământului, decanatele au fost obligate să afișeze, pentru a fi aduse la cunoștința studenților, articolele din regulamentul învățământului superior referitoare la frecvență și disciplină, precum și sancțiunile legate de nerespectarea regulamentului.

La consfătuirea din 13 decembrie 1956 cu prim-secretarii Comitetelor Regionale U.T.M., instructorii C.C. și responsabilii publicațiilor și ai celorlalte instituții coordonate de C.C. al U.T.M., s-a decis ca, până la 1 ianuarie 1957, să fie organizate adunări generale U.T.M., în care „elementele dușmănoase” să fie puse în discuție și excluse din organizație. Au fost luate măsuri pentru „pacificarea” masei studentești. Încă de la începutul crizei, în luna octombrie, Biroul Politic a decis mărirea burselor și a stabilit noi criterii de acordare a acestora. În noiembrie au fost trimise pe teren echipe care să verifice condițiile din căminele și cantinele studentești. Ministerul Învățământului a primit o suplimentare de buget de 750.000 de lei pentru reparațiile necesare în campusurile studentești. Administrația a fost instruită să le asigure studenților cele mai bune condiții în perioada examenelor (decembrie 1956), iar profesorii au primit instrucțiuni să fie mai indulgenți cu studenții în timpul examenelor.

S-au introdus criterii noi de admitere în facultăți, revenindu-se la verificarea dosarelor candidaților, și s-a trecut la „epurarea” studenților. În 13 noiembrie 1956, în ședința Biroului Politic, s-a decis ca Ministerul Învățământului să întocmească un program concret de măsuri, care să ducă la „îmbunătățirea compoziției sociale” a studenților, ceea ce însemna, de fapt, reactivarea „dosarului”, pe baza căruia se putea intra la facultate la începutul anilor '50, contând apartenența politică și originea socială a candidatului. Exmatriculările din facultăți au început imediat. Primii vizați au fost foștii deținuți politici, cărora li se permisesse, în anii 1955-1956, revenirea în facultăți. În 19 noiembrie 1956, Ministerul Învățământului a trimis o circulară către toate instituțiile de învățământ superior, solicitându-le ca, în termen de 7 zile, să trimită la Direcția Generală a Învățământului Superior o situație a reinmatriculărilor din perioada 1955-1956, cerându-se în mod expres să se indice studenții care au avut condamnări politice.

În 23 noiembrie, la o ședință cu activiști ai C.C. al P.M.R., unul dintre participanți a precizat că va trebui să se introducă din nou rubrica în chestionarele studenților: „ocupația părinților” înainte de 23 august 1944 și, în prezent, să se vadă ai cui fii sunt: de moșieri, de chiaburi, de funcționari sau de muncitori. În câteva luni după declanșarea acestui val de excluderi și exmatriculări, câteva zeci de studenți fuseseră deja victime ale unor acuze ca: „fiu de preot”, „fii de moșieri, exploataori”, „legionari” sau că „își ascunseseră originea socială”.

Tonul campaniei de exmatriculări a fost dat de Nicolae Ceaușescu, membru al Biroului Politic al C.C. al P.M.R., care, într-un discurs ținut la București, în 15 noiembrie 1956, recomanda eliminarea urgentă din facultăți a tuturor foștilor deținuți politici, dar și a oricărui student care avea o atitudine critică față de regim, pentru a fi un exemplu pentru toți ceilalți studenți.

În 1957 a fost emisă hotărârea 1003/1957 „pentru îmbunătățirea compoziției sociale a studenților”. Pe baza acestei hotărâri, s-a început o nouă campanie de exmatriculări din facultăți. Multe dintre aceste exmatriculări aveau loc în cadrul unor ședințe U.T.M. sau adunări

studentești, transformate în adevărate procese publice de demascare. Fii de preoți, de foști ofițeri, de chiaburi, de condamnați politic, tineri „mistici”, „cosmopoliți”, „împăciunitoriști”, foști deținuți politic, toți au fost vizați de noua hotărâre. După protestele studenților din toamna anului 1956 s-a trecut și la o restructurare a U.T.M., liderii partidului considerând că organizația nu își făcuse suficient datoria, contribuind la declanșarea crizei. Conducerea U.T.M. a convocat, în luna noiembrie, adunări cu studenții din toate centrele universitare, pentru a fi discutate evenimentele din ultima perioadă. La ședința activului C.C. al U.T.M. din 18 noiembrie 1956, condusă de Virgil Trofin, primul-secretar al U.T.M., discutarea activității organizate în rândul studenților în timpul evenimentelor din Ungaria a fost principalul punct pe ordinea de zi. Liderii U.T.M. s-au văzut nevoiți să recunoască că membrii organizației din facultăți se găsiseră printre protestatari.

În ceea ce privește cadrele de conducere a organizațiilor de bază ale U.T.M., se recomanda verificarea acestora și „infirmarea” lor în cazul în care nu corespundeau cerințelor partidului, chiar dacă erau printre studenții cu rezultate bune la învățătură. S-a dat, astfel, startul unei epurări la nivelul nu doar al simplilor membri ai organizației, ci chiar al conducerii U.T.M. După protestele din toamna anului 1956 autoritățile au monitorizat, cu atenție sporită, mediile studentești. Securitatea a folosit toate mijloacele – informatori, delatori, filaj – pentru identificarea focarelor „reacționare” și eliminarea lor din rândul studențimii. Valul de arestări din 1958-1959 – declanșat atât ca o reacție la protestele din 1956, cât și ca o măsură preventivă, în contextul retragerii trupelor sovietice – a amintit de teroarea de la începutul anilor 1950. Zeci de studenți au fost arestați, în această perioadă, pentru mulți atitudinea din timpul protestelor din 1956 fiind factor agravant în stabilirea pedepsei. Arestaților li se adaugă alte zeci de studenți exmatriculați⁸.

3. Desfășurarea evenimentelor în Timișoara – octombrie 1956

Evenimentele care au avut loc în țările aflate sub controlul sovietic, Polonia și Ungaria, au produs îngrijorare în rândul elitei politice românești, ceea ce a determinat schimbări în politica dusă față de Moscova. Agitație s-a produs și în rândul societății românești, care a perceput Revoluția Maghiară și evenimentele din Polonia ca pe un posibil semnal de schimbare a regimului din România. Liderii de la București au fost interesați, încă din 23 octombrie, să cunoască „pulsul” populației, pentru a evita o eventuală criză⁹.

Membrii Biroului Politic al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român au hotărât, într-o ședință din data de 24 octombrie 1956, o serie de măsuri ce trebuiau aplicate pentru menținerea controlului. S-a trecut la cenzurarea corespondenței din și către Ungaria, din teama creării unor legături între centrele anticomuniste, cenzurarea publicațiilor venite din Ungaria, întărirea pazei la frontiera româno-ungară și ținerea în alertă a armatei, neacordându-se permisiile și concedii militarilor¹⁰.

În condițiile în care presa oficială a pus un adevărat embargo asupra informațiilor venite dinspre Polonia și Ungaria, principala sursă de informare au fost posturile de radio străine, ca „Europa Liberă”, BBC sau, pentru regiunile de graniță, postul de radio Budapesta, care au informat exact și detaliat despre desfășurarea evenimentelor. Lipsa știrilor oficiale a creat o adevărată psihoză a zvonurilor în rândul populației. La nivelul societății românești au existat, în toamna lui 1956, puține reacții de contestare a regimului comunist de la București.

Revoluția din Ungaria a suscitât interesul românilor, care au încercat să afle cât mai multe informații despre ceea ce s-a întâmplat în țara vecină¹¹. La 15 august 1956 intraseră în vigoare dispozițiile privind desființarea obligativității vizelor de intrare în Republica Populară

⁸ *Ibidem*, pp. 689-692.

⁹ Ioana Boca, *op. cit.*, p. 126.

¹⁰ *Ibidem*, p. 115.

¹¹ *Ibidem*, pp. 126-128.

Ungară și, respectiv, în Republica Populară Română, pentru cetățenii de toate categoriile. Din acel moment, frontiera româno-ungară a fost, pur și simplu, asaltată de zeci de mii de cetățeni maghiari, care veneau și vizitau România, în special Transilvania. Au fost foarte mulți cetățeni români care doreau să călătorească prin Ungaria¹². Cei mai mulți români s-au rezumat la a comenta evenimentele din Ungaria și a face o comparație cu starea de lucruri din România, asemănătoare, în mare măsură, cu cea din țara vecină.

Regimul comunist considera că influența negativă a evenimentelor desfășurate pe teritoriul Ungariei poate pătrunde în țară prin vizitele oficiale, cât și neoficiale, prin trimiterea de materiale literare din Ungaria, precum și prin materiale de propagandă¹³. Spaima de a pătrunde agenți ai „contrarevoluției” ungare în România, precum și alți „dușmani”, a dus la suspendarea liberei circulații la granița cu Ungaria, nimeni nemaiavând aprobarea de a pleca în țara vecină¹⁴.

Presa românească prezenta evenimentele din Ungaria ca fiind acțiuni contrarevoluționare ale delicvenților și foștilor deținuți de drept comun care, încurajați de propaganda posturilor de radio occidentale, au trecut la jafuri și furturi¹⁵.

Denaturarea evenimentelor din țara vecină a fost susținută și de o acțiune propagandistică prin două circulare ale Comitetului Central al P.M.R., transmise comitetelor regionale de partid. Este vorba de circulara numărul 22 din 24 octombrie și circulara numărul 23 din 27 octombrie 1956. În conformitate cu acestea, Biroul Comitetului Regional de Partid trebuia să stabilească măsurile ce trebuiau luate pentru lămurirea evenimentelor din țara vecină. În ședințele de aplicare a acestor circulare, se ridică întrebări legate de ceea ce s-a întâmplat în Ungaria și apar, de asemenea, reacții care arătau o cunoaștere clară a ceea ce se întâmpla, de fapt, iar în comunele raionului Timișoara majoritatea populației era de partea „contrarevoluționarilor” din Ungaria, deoarece situația economică din țară era grea și cotele erau destul de mari¹⁶.

În instituțiile de învățământ superior, ședințele de explicare a evenimentelor din Ungaria în varianta comunistă au determinat apariția unor reacții.

În 27 octombrie 1956 are loc o acțiune de prezentare a „adevărului” despre Ungaria, văzută de autorități, în urma căreia studenții vor fi organizați pe grupe mici, ceea ce le-a dat acestora ocazia să conștientizeze teama autorităților față de o posibilă ridicare a lor împotriva sistemului¹⁷.

În toamna anului 1956, în ceea ce privește situația studenților, condițiile de viață erau destul de proaste, având în vedere faptul că bursele erau mici. Astfel, deși în 6 octombrie 1956, printr-o hotărâre guvernamentală, bursele studentești au fost mărite, ele nu acopereau necesitățile acestora¹⁸. Cu toate că guvernul a anunțat mărirea bursei, mulți dintre studenți și-au pierdut, de fapt, dreptul la bursă, deoarece plafonul de venit al părinților a rămas nemodificat, în condițiile în care a avut loc o creștere salarială. Mai mult, studenților necămiști li se oprea din bursă regia de cămin și cantină, ceea ce ducea la o scădere a sumei cuvenite. Studenții care nu primeau bursă se confruntau cu o situație materială grea, mulți veniți de la sate, iar părinții, în condițiile în care trebuiau să dea statului cotele la produsele agricole, nu aveau un venit suficient pentru a-și întreține copiii la facultate. Cel care primea bursă trebuia să fie integralist, un singur examen amânat, chiar din motive medicale, atrăgea după sine pierderea dreptului la

¹² Alexandru Ghișa, *Revoluția Ungară din 1956 într-un episod epistolar*, în „Dosarele Istoriei”, anul XII, nr. 3 (127)/2007, p. 63.

¹³ A.N.D.J.T., Fond Comitetul Regional al P.C.R. Banat, dosar (în continuare d.) 45/1956, f. 1.

¹⁴ Ioana Boca, *op. cit.*, p. 115.

¹⁵ Vezi ziarul *Scântea*, nr. 3735-3738 din octombrie 1956.

¹⁶ A.N.D.J.T., Fond Comitetul Regional al P. C. R. Banat, d. 20/1956, f. 23.

¹⁷ Teodor Stanca, *Am fost printre organizatorii mișcării studentești*, în „Revista 22”, anul II, nr. 44, București, 1991, p. 5.

¹⁸ A.N.D.J.T., Fond Comitetul Regional al P.C.R. Banat, d. 29/1956, f. 291.

bursă. Cantinele și căminele studențești erau într-o stare deplorabilă¹⁹. Numărul mic de locuri din cămine făcea imposibilă rezolvarea tuturor cererilor²⁰.

Cu ocazia adunării, din data de 27 octombrie, din sala 123 a Facultății de Mecanică, la care au participat Secția Energetică și grupele 1 și 2 a Secției de Mașini termice, studenții pun întrebări asistentului Ștefan Rosinger, însărcinat de partid cu explicarea variantei lor cu privire la evenimentele din țara vecină, cu privire la motivul intervenției sovietice în Ungaria, asupra caracterului cererilor studenților maghiari, asupra modului de justificare a prezenței armatei sovietice în România. Studenții pun problema scoaterii limbii ruse ca materie obligatorie din programa analitică și problema burselor²¹. Studenții Teodor Stanca, Caius Muțiu, Aurel Baghiu, Nicolae Boldea, Valentin Rusu, Romulus Vlădeanu și Nicolae Balaci condamnă intervenția sovietică în Ungaria, cer desființarea cotelor și îmbunătățirea hranei de la cantină. Se poate observa foarte clar că nu avem de a face numai cu revendicări strict studențești, ci și cu revendicări cu caracter general.

După încercarea regimului de a le explica studenților propria versiune cu privire la evenimentele din Ungaria, un grup de studenți de la Mecanică, din anul V, respectiv Aurel Baghiu*, Teodor Stanca și Caius Muțiu încep pregătirea unei manifestații de protest. Aceștia, întâlnindu-se cu câțiva colegi, au încercat să găsească varianta cea mai potrivită pentru declanșarea manifestației. Caius Muțiu propune organizarea unei întruniri pentru data de 29 octombrie, dar Teodor Stanca e de părere că timpul e prea scurt pentru a fi anunțați toți studenții și propune data de 30 octombrie. Teodor Stanca își amintește că aveau în cap tot felul de variante: fie un marș la ora 15.00, când ieșeau oamenii de la lucru, fie să meargă la unitățile militare pentru a lua legătura cu ofițerii, știind că existau nemulțumiri în rândurile armatei, dar se hotărăște organizarea unei adunări, urmând, după crearea unei atmosfere tensionate, să se iasă în stradă în fața Comitetului Regional de Partid²². Au dorit ca aceste adunări să aibă loc și în alte facultăți pentru a se demonstra organelor de stat că există o solidaritate în rândul studenților, având aceleași revendicări.

În ziua de 29 octombrie 1956, Muțiu, Stanca, Baghiu, Nagy, Barth, Tașcă, precum și asistentul Gheorghe Pop au stabilit ca toate întrunirile pe facultăți să fie convocate pe 30 octombrie, la ora 14.00, iar organizația Uniunii Tineretului Muncitoresc (U.T.M.) să fie anunțată cu două ore înainte de începerea adunării. Studentul Teodor Stanca a propus să fie invitate și forurile superioare din Ministerul Învățământului, precum și conducerea Institutului Politehnic.

Versiunea regimului cu privire la această întâlnire este aceea că o serie de studenți, sprijiniți de asistentul de la catedra de științe sociale, au ținut o ședință secretă și au hotărât convocarea unei adunări peste capul organelor de partid²³. Se stabilesc persoanele ce trebuiau să facă legătura cu celelalte centre universitare și sunt căutați oamenii de încredere pentru a face legătura cu celelalte facultăți sau cu anumite categorii sociale, precum muncitorii. După cum își amintește studentul Ioan Muntean, aceștia erau: Axente Țerbea și Valentin Rusu, care merg la Facultatea de Zootehnie și Agronomie, Nicolae Balaci la Agronomie, Ion Mihalca și Ioan Ilca la Institutul de Medicină, Heinrich Drobny la Institutul Pedagogic, Caius Muțiu la Chimie Industrială și Mecanică, Ladislau Nagy la Facultatea de Construcții. Studentul Radu Valentin afirmă că răspândirea zvonului că va avea loc o adunare în ziua de 30 octombrie s-a făcut destul

¹⁹ Idem, Fond *Comitetul orășenesc al P.C.R.*, d. 16/1956, f. 2.

²⁰ Ioana Boca, *op. cit.*, pp. 135-136.

²¹ Mihaela Sitariu, *Rezistența anticomunistă: Timișoara 1956*, Editura Sophia, București, 1998, p. 56.

* Aurel Baghiu, student în anul V al Facultății de Mecanică, unul dintre liderii mișcării studențești din octombrie 1956 împotriva regimului comunist și a ocupanților sovietici, a fost închis 8 ani și a cunoscut infernul de la Gherla, precum și din alte închisori comuniste. Este autorul cărții intitulate *Printre gratii*.

²² Teodor Stanca, *Am fost ...*, p. 5.

²³ A.N.D.J.T., Fond *Comitetul Regional al PCR Banat*, d. 45/1956, f. 2.

de repede, chiar el a scris pe tablă: „Sala 115, ora 14,00”, pentru a-i anunța pe studenții de la Mecanică din primul an²⁴.

Organele regimului comunist au văzut adunarea de la Facultatea de Mecanică ca un îndemn adresat studenților de la celelalte facultăți la acțiuni antistatale și contrarevoluționare prin scrierea pe tablă a unei pretinse adunări convocate de ministrul adjunct Coriolan Drăgulescu, că la Facultatea de Mecanică se organizează o conferință urmată de dans, rulând filmul „Mâine se va termina totul”, o adevărată provocare pentru regim²⁵.

La această adunare a studenților și-au făcut apariția toți cei invitați să participe: rectorul Institutului Politehnic, Alexandru Rogojan, prodecanul Facultății de Mecanică, Gheorghe Cristodorescu, și ministrul adjunct al Învățământului, Coriolan Drăgulescu, aflat la Timișoara, deoarece i se alocaseră ore la Facultatea de Chimie. Sunt alertate Securitatea și forțele militare și este stabilită legătura telefonică neîntreruptă cu cabinetul prim-secretarului Comitetului Regional de Partid, Martin Isac. Sala 115, unde a început adunarea, era unul dintre cele mai mari amfiteatre ale Facultății de Mecanică, dar, cu toate acestea, studentul Marian Lazăr, de la Facultatea de Construcții²⁶, și studentul Teodor Stanca își amintesc că sala a devenit neîncăpătoare²⁷.

Tonul discuțiilor a fost deosebit de dur, studenții acuzându-i pe conducătorii statului de dezinformare și minciună, manifestându-și sentimentele antisovietice prin lozinci de genul: „Afară cu rușii din țară!”, „Ne-am săturat de robie!”, „Vrem libertate!”, „Unde este grâul nostru?”. Participanții au pus autorităților întrebări care se refereau la cartelarea pâinii într-o țară agricolă, la condițiile de mizerie în care trăiau țăranii și muncitorii, la ce a însemnat, de fapt, canalul Dunăre-Marea Neagră, unde au murit mii de oameni²⁸.

Au avut loc huiduieli la adresa partidului și guvernului, întreținute de elemente dușmănoase: studenți repetenți, exmatriculați, cum erau considerați cei care organizaseră adunarea de către conducerea regională a partidului²⁹.

Rectorul Institutului Politehnic, Alexandru Rogojan, s-a adresat studenților pentru a afla motivul întrunirii neaprobată. Teodor Stanca a luat cuvântul privitor la starea țării și la faptul că România era ocupată de trupele sovietice, deși trecuseră 11 ani de la război, economia fiind subjugată sovieticilor, iar presa lipsită de obiectivitate. Alți studenți au cerut retragerea trupelor sovietice din țară, au pus problema salarizării, a comerțului exterior neechivalent, a sistemului cotelor, și s-a cerut ținerea unui moment de reculegere pentru patrioții căzuți în Ungaria³⁰.

În jurul orei 16.00 se hotărăște ca adunarea să se continue în sala mare a cantinei, ce avea capacitatea de a cuprinde un număr mare de studenți. Acum și-au făcut apariția mai multe persoane cu funcții de conducere în partid, la nivel local: secretarul Comitetului Regional al U.T.M., Micota, secretarul cu propaganda de la Comitetul Orășenesc, Hertzberger, dar și secretarul de partid al Institutului Politehnic, Bunescu, și secretarul U.T.M. al Institutului Politehnic, Heller, care au venit însoțiți de Ilie Verdeț, membru al C.C. al P.M.R., și Petre Lupu, ministru secretar de stat³¹.

De la ora 14.00 până la ora 20.00 au luat cuvântul 30 de studenți, adunarea transformându-se într-un „prilej de calomnii” la adresa regimului din România și a Uniunii Sovietice³². Oficialitățile prezente și-au dat seama că nu pot stăpâni situația și au început să le dea dreptate studenților și să le facă promisiuni, cerând un răgaz de trei zile pentru a informa

²⁴ Mihaela Sitariu, *Oaza de libertate*, Editura Polirom, Iași, 2004, p. 36.

²⁵ A.N.D.J.T., Fond Comitetul Regional al P.C.R. Banat, d. 45/1956, ff. 142-143.

²⁶ *Ibidem*, f. 3.

²⁷ Vasile Docea, *Libertatea din oază*, în „Orizont”, Anul XVIII, nr. 10 (1489)/27 octombrie 2006, p. 22.

²⁸ Ioana Boca, *op. cit.*, pp. 135-136.

²⁹ A.N.D.J.T., Fond Comitetul Regional al P.C.R. Banat, d. 45/1956, f. 3.

³⁰ Teodor Stanca, *Am fost ...*, p. 5.

³¹ Mihaela Sitariu, *Rezistența anticomunistă: Timișoara ...*, p. 68.

³² A.N.D.J.T., Fond Comitetul Regional al P.C.R. Banat, d. 45/1956, ff. 148-150.

Comitetul Central al P.M.R.³³. La această adunare a apărut, la un moment dat, și o delegație de muncitori trimisă de Comitetul Orășenesc, dar nu au reușit să intre în sală.

A existat o informare privind faptul că memoriul studenților, ce urma a fi prezentat în data de 30 octombrie, era cunoscut în unele întreprinderi, dar Caius Muțiu consideră că această posibilitate trebuie exclusă, deoarece pe 29 octombrie seara memoriul nu era încă redactat³⁴.

Printre studenții care au luat cuvântul s-au numărat: Valentin Rusu, anul IV Mecanică; Alexandru Dărăban, anul III Mecanică; Eugen Gavrea, anul II Mecanică; Cornelia Ionescu, anul II Construcții; Remus Sitaru, anul IV Fizică-Matematică; Iulian Stanciu, anul IV Chimie; Aurelian Păuna și Teodor Ciomocoș, anul III Construcții. Nemaifăcând față situației, autoritățile s-au retras, iar studenții au dorit să își formuleze pretențiile într-un memoriu și să le trimită la redacția ziarului „Drapelul Roșu”. Acest memoriu fusese întocmit de Teodor Stanca în dimineața de 30 octombrie 1956³⁵.

Memoriul a fost citit de către Aurelian Păuna, iar fiecare punct al memoriului este discutat și aplaudat de către cei prezenți³⁶. În memoriu existau cerințe cu caracter general: lichidarea definitivă a cultului personalității; desființarea normelor în industrie sau revizuirea normelor de lucru care ruinează clasa muncitoare³⁷; desființarea cotelor pentru țărani, creșterea salariilor; desființarea impozitelor pe salarii; libertatea presei și a cuvântului; retragerea imediată a trupelor sovietice staționate pe teritoriul țării; încheierea de convenții comerciale cu toate statele, inclusiv cu cele capitaliste, care să fie date publicității cu specificarea condițiilor în care au fost încheiate. Au existat și cereri ce-i privea direct pe studenți: limba rusă să fie desființată sau să devină facultativă; marxismul și economia politică să se studieze numai doi ani; educația fizică să fie facultativă; acordarea de burse studenților țărani, fără a se ține cont de starea materială; reducerea prețului la cantină la 150 de lei; autonomie universitară. Era înscrisă, de asemenea, cerința ca împotriva autorilor memoriului să nu se ia nicio măsură de constrângere, dar și faptul că, dacă în trei zile nu vor primi răspuns, vor înceta a se mai duce la cursuri³⁸.

Se hotărăște ca memoriul să fie multiplicat și dus la Partid, la Ministerul Învățământului sau la Comitetul Central al P.M.R., iar un exemplar să rămână la studenți. Se formează un comitet din reprezentanți ai fiecărei facultăți, ce cuprindea opt studenți, inițial fiind propuși trei, printre care Aurel Baghiu și Heinrich Drobny de la Mecanică, Octavian Vulpe de la Medicină, Aurel Păuna și Teodor Ciomocoș de la Construcții, Gheorghe Păcuraru de la Zootehnie și alții³⁹.

Într-o primă fază, s-au hotărât să ducă memoriul Comitetului Regional de Partid, iar Caius Muțiu propune ca toți cei prezenți să mai aștepte o oră întoarcerea comitetului studențesc. Un alt student din anul V de la Mecanică, Paul Marius, propune să meargă la redacția „Drapelului Roșu” pentru publicarea memoriului sau să-l publice în foaia Politehnicii, dacă aceasta ar trece sub administrația studenților⁴⁰.

Când dezbaterile continuau, unitățile militare și de Securitate au înconjurat cu mașini și cordoane de soldați zona cantinei și a Facultății de Mecanică. Atunci studenții au început să-i fluiere și să-i huiduie, iar colonelul Negrea, șeful Securității Regiunii Banat, a cerut să iasă în față cei care vorbiseră în timpul adunării și s-au prezentat 10-12 studenți⁴¹.

³³ Teodor Stanca, *Am fost*, p. 6.

³⁴ A.N.D.J.T., Fond Comitetul regional al P.C.R. Banat, d. 45/1956, f. 87.

³⁵ Ioana Boca, *op. cit.*, p. 140.

³⁶ Mihaela Sitariu, *Rezistența anticomunistă: Timișoara*, p. 72.

³⁷ Virgil Lazăr, Aurel Baghiu, *Printre gratii – prima carte dedicată mișcării studențești din Timișoara anulul 1956*, în „România Liberă”, nr. 1692/17 octombrie 1995, p. 3.

³⁸ Mihaela Sitariu, *Rezistența anticomunistă: Timișoara*, pp. 72-73.

³⁹ *Ibidem*, p. 74.

⁴⁰ *Idem*, *Oaza de libertate*, p. 58.

⁴¹ A.N.D.J.T., Fond Comitetul Regional al P.C.R. Banat, d. 20/1956, ff. 24-25.

Studentii arestați sunt duși la sediul Securității din Timișoara pentru anchetă, iar în noaptea de 30 spre 31 octombrie, în căminele și clădirile facultății, securiștii și milițienii efectuează percheziții, razii și controlează cartierele pentru prinderea studenților⁴².

S-a creat un comandament general și la nivel local, din care făceau parte: Alexandru Moghioroș, Martin Isac, prim-secretar al Comitetului Regional, generalul Stan, generalul Dragnea, colonelul Negrea, șeful Securității Timișoara, colonelul Breban, colonelul Cristache, locotenent-colonel Tudor, Ioan Beldeanu și Petre Simionescu⁴³. Are loc izolarea studenților în cămine cu ajutorul forțelor armate, pentru a preîntâmpina o eventuală antrenare în acțiuni dușmănoase⁴⁴.

În ziua de 31 octombrie au fost suspendate cursurile în instituțiile de învățământ superior, iar de la ora 10.00 grupuri de studenți s-au adunat în fața Facultății de Agronomie pentru a protesta împotriva arestării colegilor, fiind însă împrăștiați de către Miliție⁴⁵. Studenții au plecat spre căminul studentelor, de unde sunt luați de forțele de ordine și transportați cu camioanele la cazarmile unității de Grăniceri de la marginea comunei Becicherecul Mic⁴⁶.

Conform scenariului stabilit, Gheorghe Păcuraru*, student la Facultatea de Zootehnie, organizează, în fața Catedralei, împreună cu alți studenți, o demonstrație la care au participat peste 1.000 de tineri. Au fost înconjurați de trupele de represiune. S-a tras în aer, s-a intrat în forță printre rândurile studenților. Au urmat alte sute de arestări⁴⁷.

La căminele Facultății de Medicină studenții vor declara greva foamei și îi vor întâmpina pe cei trimiși să stea de vorbă cu ei cu huiduieli și strigăte, cerând să plece armata sovietică și să fie eliberați cei arestați, desființarea cotelor, creșterea salariilor și introducerea libertăților democratice în România. Printre autoritățile care vor sta de vorbă cu studenții vor fi activiștii de partid: Șandor, Marin Wiliam, Storel Ștefan, Levin Sergiu, Butnărescu⁴⁸.

În seara zilei de 31 octombrie, studenții de la Medicină se baricadează în cămin, iar forțele de represiune, pentru a pătrunde, vor trage focuri de armă în aer și în geamuri, arestând o parte din studenți, pe care-i vor duce la Becicherecul Mic⁴⁹. Studenții de la Facultatea de Medicină, la inițiativa lui Victor Diaciuc, din anul VI, vor intra în greva foamei pentru eliberarea celor arestați. Pe străzi circulau patrulă înarmate.

În zilele următoare, elevii de la Școala Medie Nr. 5, împreună cu cei de la „Nikos Beloianis” (actuala Loga) au hotărât să protesteze împotriva acțiunilor represive. 30 de adolescenți au fost arestați și duși în beciurile Securității⁵⁰.

Într-un proces-verbal încheiat la 1 noiembrie se preciza că s-au tras circa 30-35 de cartușe fără a fi rănit nimeni, dar că s-au auzit și zgomote mai puternice, constatându-se, ulterior, că acestea s-au produs prin lovirea cu un polonic a unui dop de burete de către Bogdan Grigore, fiul femeii de serviciu, care era debil mintal⁵¹.

O situație încordată a fost sesizată și la Căminul Adas, aparținând Institutului Politehnic, iar când au venit cei de la Partid să se lămurească asupra desfășurării evenimentelor, aceștia au refuzat să stea de vorbă cu ei și au încercat să iasă din cămin în forță, fiind însă împiedicați de Armată. Grupuri de studenți s-au deplasat în satele din jur pentru a-i anunța pe părinții celor arestați, dar sunt trimiși și

⁴² Teodor Stanca, *Am fost ...*, p. 6.

⁴³ A.N.D.J.T., Fond *Comitetul Regional al PCR Banat*, d. 45/1956, f. 78.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 3.

⁴⁵ *Ibidem*, ff. 105-106.

⁴⁶ *Ibidem*, f. 91.

* În 1956 era student în anul al II-lea la Facultatea de Zootehnie. A fost unul dintre organizatorii mișcării studentești din 31 octombrie 1956. A fost condamnat la 2 ani de închisoare.

⁴⁷ Marius Ghilezan; Ion Medoia, *Ilie Verdeț, trimisul C.C. al P.M.R., a participat ...*, p. 9.

⁴⁸ Idem, d. 20/1956, f. 110.

⁴⁹ C. Cristescu, *La Timișoara cu 33 de ani înainte*, în „Magazin istoric”, nr. 10, București, 1996, p. 28.

⁵⁰ Marius Ghilezan; Ion Medoia, *Ilie Verdeț, trimisul C.C. al P.M.R., a participat ...*, p. 9.

⁵¹ C. Cristescu, *La Timișoara cu 33 de ani ...*, p. 28.

în celelalte centre universitare pentru a-i anunța pe ceilalți studenți despre ceea ce se întâmplă în Timișoara. La 1 noiembrie organele de Miliție identifică un număr de 62 de studenți și studente care aveau intenția de a părăsi Timișoara⁵².

Studenților li se cere să facă declarații individuale sau colective, prin care să condamne mișcarea din 30-31 octombrie 1956. Declarațiile seamănă între ele, ceea ce dovedește că acestea au fost scrise sub presiune, fiind, de fapt, dictate și impuse. Unii studenți le semnează, alții își retrag acceptul, iar alții refuză să le semneze⁵³.

Studenții duși în cazărmile de la Becicherecul Mic au fost obligați să dea declarații de desolidarizare, iar anchetele au fost desfășurate în fața Securității și a unor cadre didactice. Aici a avut loc trierea studenților participanți la mișcare, iar colonelul Breban și locotenent-colonelul Negrea propun ca în data de 2 noiembrie să li se dea drumul studenților care au semnat declarațiile de desolidarizare, dar să fie puși sub un regim sever⁵⁴. Colonelul Isac propune să se facă o diferențiere între cei reținuți astfel: cei care s-au numărat printre capii mișcării să fie judecați, cei cu un grad mai mic de vinovăție să fie trimiși la detașamentele de muncă, alții să fie exmatriculați și cei nevinovați să fie reprimiți în facultăți. Se ajunge la concluzia că, dacă se va menține acest focar, se va desființa acest centru universitar⁵⁵.

4. Urmările mișcării studențești din Timișoara

În ziua de 3 noiembrie 1956 sunt deschise cursurile la Facultatea de Filologie, Zootehnie, Agronomie și Electrotehnică. La redeschiderea cursurilor au fost invitați muncitori, cadre didactice și ofițeri ai Ministerului Forțelor Armate, care au vorbit despre realizările obținute de oamenii muncii și grija pe care o poartă partidul și guvernul tineretului, îndeosebi tineretului studios⁵⁶.

Studenții încep să vină la școală, mai întâi stăteau pe coridoare, intrând, în cele din urmă, la cursuri. Dar în urma prezenței reduse a studenților, nu s-au deschis cursurile la anii IV, V și VI la Facultatea de Mecanică⁵⁷. Nici cadrele didactice, printre care s-au numărat decanul Facultății de Chimie, Groșșanu, profesorul Rusu Gheorghe și asistentul Kovács, nu au fost de acord să nu-i primească pe studenți la cursuri și nu au acceptat nici măsurile luate împotriva lor.

Au fost duși în cazărmile militare de la Becicherecul Mic aproximativ 868 de studenți U.T.M.-iști, din totalul de 1000 de studenți arestați⁵⁸. Au început să apară manifeste ce instigau la revoltă, organele de Securitate au găsit plicuri cu manifeste purtate de studenți, în orarul Institutului Pedagogic au fost șterse orele de limbă rusă și se asculta „Europa Liberă”⁵⁹.

⁵² A.N.D.J.T., Fond *Comitetul Regional al PCR Banat*, d. 19/1956, f. 114.

⁵³ Idem, d. 20/1956, f. 123.

⁵⁴ Mihaela Sitariu, *Rezistența anticomunistă: Timișoara ...*, p. 91.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 92.

⁵⁶ A.N.D.J.T., Fond *Comitetul Regional al P.C.R. Banat*, d. 45/1956, f. 4.

⁵⁷ Idem, d. 20/1956, f. 129.

⁵⁸ Idem, d. 40/1956, ff. 147-148.

⁵⁹ Idem, d. 20/1956, f. 160.

Acest document istoric, Memoriu
din partea studenților din Timișoara
a fost conceput și scris de mine în
dimineața zilei de 30.10.1956
Ilie Verdeț

Memoriu
din partea studenților din Timișoara

I. În vederea asigurării dezvoltării continue a vieții economice în țara noastră și cooptării tinerilor muncii în problema construirii socialismului, cerem:

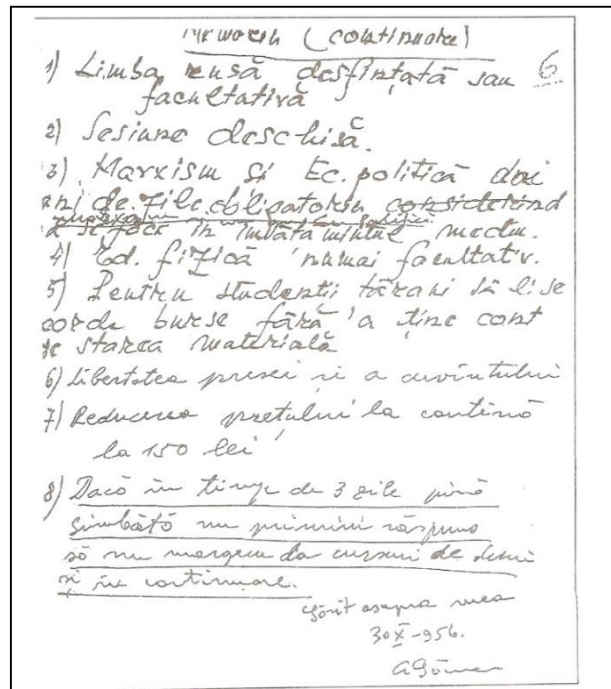
- a) lichidarea definitivă a cultului personalității prin asigurarea autocriticii de către clasa muncitoare dintru-se posibilitate fiecărui om al muncii să-și spună deschis părerea asupra problemelor țării ale țării, fără a fi perturbată integritatea personală.
- b) desfășurarea actualului sistem de norme care nu corespunde utilizării te care răspunde economiei noastre și care depășește posibilitățile fizice ale muncitorilor
- c) Reducerea considerabilă a cotelor și impozitelor care ruinează țărani cu gospodărie individuală și
- d) ridicarea salariilor tuturor categoriilor de salariați în concordanță cu prețurile existente la produsele industriale alimentare. De exemplu: deoarece pentru a asigura existența existentă a unui student se prevede suma de 300 lei, înseamnă că nu se poate începe un salariu mai mic de 600 lei, pentru a asigura cât de puțin existența de existență al unui om
- e) Pentru dezvoltarea continuă a învățământului din țara noastră, să se asigure existența materială a profesorilor, elev și student prin atribuirea de burse fixe și fixe curente de situație profesională și atribuirea de burse speciale pentru învățături.

II. Pentru lămurirea continuă a relațiilor de prietenie și colaborare și apărarea reciprocă între toate statele, relații bazate pe principiul egalității în drepturi și respectarea suveranității fiecărui stat, cerem:

Memoriul studenților din Timișoara, 30 octombrie 1956, Mihaela Sitariu, *Oaza de libertate*, Editura Polirom, Iași, 2004, pp. 195-197.

Acțiunea de lămurire a studenților continuă, dar se face și așa zisa „prelucrare” a muncitorilor din întreprinderi. Se iau o serie de măsuri pentru a se normaliza situația: trimiterea la Timișoara a unui colectiv de Partid format din: Ilie Verdeț, adjunct la Secția Organe a Comitetului Central al P.M.R., Virgil Florea, adjunct la Secția Știință și Cultură a Comitetului Central al P.M.R., Nicolae Oniga, Nicolae Șipoș, Aurel Pop; se hotărăște verificarea cadrelor didactice din Învățământul Superior, în urma căreia se consideră că majoritatea aveau o atitudine pasivă în ce privește situația din Ungaria și politica Partidului, iar unele încurajau chiar studenții în acțiunile lor împotriva regimului⁶⁰.

⁶⁰ Idem, d. 10/1956, f. 152.

Memoriul studenților din Timișoara, 30 octombrie 1956, Mihaela Sitariu, *Oaza de libertate*, Editura Polirom, Iași, 2004, pp. 195-197.

În urma controalelor, din cei 735 de profesori, conferențieri și asistenți, 73 erau considerați ca având origine de exploatare, 40 de funcționari, 189 de țărani, muncitori și mici meseriași, numai 72 având origine socială sănătoasă. S-a propus eliminarea a 11 cadre didactice de la Politehnică și 5 de la Agronomie⁶¹. De asemenea, și în Ministerul Învățământului s-au făcut schimbări, fiind înlocuiți Ilie Murgulescu din funcția de ministru al Învățământului, Coriolan Drăgulescu și Teodor Bugnariu, locuitori ai Ministerului Învățământului, și s-a hotărât întocmirea unui program concret de măsuri în vederea îmbunătățirii originii sociale și a programei analitice, precum și a reglementării predării limbii străine⁶².

În perioada 15-16 noiembrie și 13-14 decembrie 1956 sunt judecate de Tribunalul Militar Timișoara cele două grupuri, din care făceau parte 28 de studenți și asistentul Gheorghe Pop. Procesul a declanșat o nouă agitație printre studenți, iar studentul Gheorghe Lungu a propus ca, în ziua judecării procesului, să meargă la Tribunal pentru a protesta împotriva judecării colegilor lor⁶³. Pentru a preveni o posibilă acțiune protestatară față de judecarea studenților arestați, se urmărește frecvența la cursuri, consemnându-se o frecvență în proporție de 92-96%, cea mai redusă fiind la Facultatea de Medicină: 82,9% și la Facultatea de Matematică: 78%⁶⁴.

S-au găsit vinovați de declanșarea mișcării studențești: Caius Muțiu, Teodor Stanca, Aurel Baghiu, Friedrich Barth, Ladislau Nagy, Aurelian Păuna și Nicolae Balaci și s-a dispus trimiterea lor în fața Tribunalului Militar Timișoara pentru delictul de agitație publică.

Tribunalul Militar Timișoara, compus din președintele Brancovici Ioan, maior de justiție, asesorii populari: locotenent major Gligor Petru și locotenent major Aftin Ioan, procurorul militar Luciu Virgil, căpitan de justiție, și secretarul Drăghici Ștefan, s-a întrunit la data de 9 noiembrie 1956 pentru a-i judeca pe cei găsiți vinovați de mișcarea studențească.

De la Colegiul de Avocați sunt delegați, ca apărători din oficiu: Ghemicescu Constantin pentru Caius Muțiu; Chiachiru Aristarch pentru Teodor Stanca; Tol Gheorghe pentru Aurel Baghiu

⁶¹ Idem, d. 45/1956, ff. 5-6.

⁶² Mihaela Sitariu, *Rezistență anticomunistă: Timișoara ...*, p. 105.

⁶³ A.N.D.J.T., Fond Comitetul Regional al P.C.R. Banat, d. 45/1956, f. 86.

⁶⁴ Mihaela Sitariu, *Rezistență anticomunistă: Timișoara ...*, p. 105.

și Friedrich Barth; Cernescu Tiberiu pentru Ladislau Nagy și Gheorghe Pop; Crașovan Ioan, înlocuit ulterior cu Staicu Nicolae, pentru Aurel Păuna și Nicolae Balaci⁶⁵.

Documente din arhiva P.M.R.

Notele informative care s-au trimis organelor de partid, cuprinse în dosarul 20/1956

"Afară cu cozile de topor"

"Studentii care locuiesc în orășul Timișoara s-au adunat în câminul studenților și gesticulează. Fetele de la câmin au blocat intrarea stând pe scări, strigând în grup că unde este libertatea presei și a cuvântului, democrația e de formă, afară cu cozile de topor, afară cu rușii din țară" (nota informativă, pag. 108, dosar 20/1956).

Copiii întrebau profesorii:

"De ce nu pleacă rușii din țară?"

"În orășul Timișoara se discută evenimentele din 30-31 octombrie în mod nefavorabil de elementele dușmănoase (...) că, în școlile elementare și medii, copiii au o poziție de ostilitate prin faptul că nu vor să mai învețe și să răspundă în limba rusă, întrebând pe profesori de ce nu pleacă rușii din țară" (informare, pag. 116).

CIRCULARA 22 a Comitetului P.M.R. din 24 octombrie, cu dispoziția fermă ca aceasta să fie prelucrată în toate instituțiile publice, școli, facultăți

"Pentru a preveni orice încercare a elementelor dușmănoase contrarevoluționare a se dea la acte potrivite politicii P.M.R. și guvernului R.P.R., puterii populare, comitetelor regionale vor lua măsuri de LICHIDARE ÎMEDIATĂ (s.n.) a oricărei provocări împotriva partidului și regimului".

Ședința extraordinară a biroului regional, înainte de proces. Procesul verbal din dosar 10/56. Cu participarea tovarășilor Verdej și Cîrcei (din partea C.C. al P.M.R.)

"În cadrul ședinței se cer relații în legătură cu mersul anchetelor, cu eventualele influențe exercitate asupra studenților, din ordin exterior (legături cu rebelii unguri), de ordin intern (influența profesorilor care nu se pot desprinde de educația lor burgheză, influența unor cercuri reacționare țărănești sau legionare...".

DOCUMENT DE SINTEZĂ AL COLECTIVULUI INFORMĂRII DE PARTID, ÎNTOCMIT LA 7 APRILIE 1957. Titlu: "DESPRE FELUL CUM SE REZOLVĂ DE CĂTRE ORGANELE DE STAT CAZURILE DE ATITUDINI DUSMĂNOASE DIN PERIOADA EVENIMENTELOR DIN UNGARIA"

"Se constată un ritm extrem de încet din partea organelor de stat privind rezolvarea celor 697 de cazuri dușmănoase. Numai 79 au fost condamnați pe baza sentințelor date de tribunalele orgănești, raionale și municipale. De asemenea, au mai fost condamnați un număr de 25 studenți, 72 au fost excluși din U.T.M., 81 au fost exmatriculați".

„România Liberă”, nr. 1400, 1 noiembrie 1994, p. 9.

În data de 22 noiembrie 1956 Tribunalul Militar Timișoara îi va declara vinovați pe toți cei opt inculpați și îi va condamna la câte opt ani de închisoare corecțională pe Caius Muțiu, Teodor Stanca și Aurel Baghiu, la șase ani închisoare corecțională pe Friedrich Barth, la cinci ani închisoare corecțională pe Gheorghe Pop, la patru ani pe Ladislau Nagy, iar Nicolae Balaci și Aurel Păuna sunt condamnați, fiecare, la câte trei ani închisoare corecțională⁶⁶.

Cel de-al doilea lot de studenți, condamnați în 13 decembrie 1956, includea 21 de persoane: Valentin Rusu, condamnat la șapte ani închisoare; Heinrich Drobny, la șase ani închisoare; Octavian Vulpe și Iulian Stanciu, câte trei ani închisoare fiecare; Victor Diaiciuc și Gheorghe Păcuraru, câte doi ani fiecare; Alexandru Dărăban, Axente Țerbea, Cristian Matei, Dezideriu Lazăr, Romulus Tașcă și Mircea Moraru, condamnați la câte un an închisoare; Cornel Cormoș, Ioan Petca, Radu Valentin, câte șase luni închisoare; Nicolae Boldea, trei luni închisoare; Ioan Ilca și Gheorghe Tamaș, un an și, respectiv, trei luni cu suspendare; sunt achitați studenții Teodor Ciomogoș, Paul Marius și Ioan Mihalca⁶⁷. După terminarea pedepsei stabilite de tribunal, studenților condamnați în urma mișcării studențești li s-a stabilit domiciliu obligatoriu în Bărăgan, sub pretextul atitudinii lor permanent contestatate, manifestată în timpul anchetei sau închisorii⁶⁸.

Au fost exmatriculați 81 de studenți în urma mișcării, printre aceștia numărându-se și cei care au fost condamnați de Tribunalul Militar, pe motiv de abateri grave de la disciplină, atât de la Institutul Politehnic, cât și de la Facultatea de Agronomie din Timișoara⁶⁹.

Prin cele două procese, conducerea de la București a încercat pedepsirea exemplară a răzvrătiților. Prin rapiditatea judecării studenților s-a urmărit să nu se dea amploare cazului, minimalizându-se, astfel, acțiunea studenților⁷⁰.

Urmările acestei mișcări studențești au fost: eliminarea elementelor „dușmănoase” din învățământul superior și mediu, desfășurarea anuală, în cadrul facultăților, a unor consfătuiri cu părinții studenților, îmbunătățirea condițiilor materiale pentru studenți, precum radioficarea căminelor, deschiderea Casei Studenților, îmbunătățirea hranei de la cantină, redactarea de

⁶⁵ A.N.D.J.T., Fond Comitetul Regional al PCR Banat, d. 20/1956, f. 172.

⁶⁶ Mihaela Sitaru, *Rezistența anticomunistă: Timișoara ...*, p. 108.

⁶⁷ A.N.D.J.T., Fond Comitetul Regional al PCR Banat, d. 14/1956, ff. 47-48.

⁶⁸ Mihaela Sitaru, *Oaza de libertate ...*, p. 163.

⁶⁹ A.N.D.J.T., Fond Comitetul Regional al PCR Banat, d. 55/1957, f. 1.

⁷⁰ Ioana Boca, *op. cit.*, p. 139.

cursuri litografiate⁷¹. Ministerul Învățământului a mai dispus descongestionarea orarului încărcat al studenților: desființarea orelor de apărare locală antiaeriană, reducerea cu două ore a cursului de pregătire specială și trecerea educației fizice ca disciplină facultativă, iar în anul 1957 s-a revenit la orarul inițial⁷².

Tineretul arestat și chinuit în închisorile comuniste ne obligă să cunoaștem evenimentele din 1956, care fac parte din istoria noastră, ca popor⁷³. Anul 1956 a fost un an de referință în istoria rezistenței anticomuniste din România. A fost o perioadă în care intelectualitatea română a fost decimată în închisorile comuniste, dar, cu toate acestea, studențimea timișoreană, formată, în majoritate, din fii de țărani și muncitori (copiii intelectualilor dădeau admitere doar pe 25% din locuri), a rămas tot anticomunistă. O acțiune pașnică, dar fermă, prin care se cereau răspunsuri clare, și nu minciuni despre evenimentele din Ungaria, a fost reprimată cu ordin de la București⁷⁴.

Exemplul studenților de la Timișoara este urmat și de studenții din celelalte centre universitare din Cluj și București, dar nu cu aceeași intensitate, iar la Iași a fost plănuită o acțiune „contrarevoluționară” în anul următor.

Aceste mișcări studențești au determinat conducerea P.M.R. să aplice un amplu program de măsuri, astfel că, în noiembrie 1956, se majorează salariile și pensiile, în ianuarie 1957 se desființează cotele obligatorii de produse, iar în 1958 are loc retragerea trupelor sovietice de pe teritoriul țării noastre. După 1956 se va amplifica teroarea în universități, represiunea având loc și împotriva societății civile.

(Va urma)
Cristina TUDOR

⁷¹ A.N.D.J.T., Fond *Comitetul Regional al PCR Banat*, d. 20/1956, ff. 250-253.

⁷² Mihaela Sitariu, *Oaza de libertate ...*, p. 11.

⁷³ Lia Lucia Epure, *Cine a trădat în '56?*, în „Timișoara”, nr. 47/10 martie 1992, p. 3.

⁷⁴ Marius Ghilezan; Ion Medoia, *Ilie Verdeț, trimisul C.C. al P.M.R., a participat ...*, p. 9.

BIBLIOGRAFIE:

IZVOARE

Arhive

A.N.D.J.T., Fond *Comitetul Orășenesc al PCR Banat*.

A.N.D.J.T., Fond *Comitetul Regional al PCR Banat*.

Presă

„Scânteia”, 1956

BIBLIOGRAFIE GENERALĂ

Boca, Ioana, *1956 – Un an de ruptură*, Editura Fundația Academia Civică, București, 2001.

Sitariu, Mihaela, *Rezistența anticomunistă: Timișoara 1956*, Editura Sophia, București, 1998.

Sitariu, Mihaela, *Oaza de libertate*, Editura Polirom, Iași, 2004.

Tismăneanu, Vladimir; Dobrinu, Dorin; Vasile, Cristian, *Raport Final*, Editura Humanitas, București, 2007.

BIBLIOGRAFIE SPECIALĂ

Cristescu, C., *La Timișoara cu 33 de ani înainte*, în „Magazin istoric”, nr. 10, București, 1996.

Baghiu, Aurel, *Mișcările studențești din '56*, în „Revista NU”, nr. 58, 25 noiembrie-2 decembrie 1991.

Docea, Vasile, *Libertatea din oază*, în „Orizont”, anul XVIII, nr. 10 (1489), 27 octombrie 2006.

Epure, Lia Lucia, *Cine a trădat în '56?*, în „Timișoara”, nr. 47, 10 martie 1992.

Ghilezan, Marius; Medoia, Ion, *Ilie Verdeț, trimisul C.C. al P.M.R., a participat la reprimarea mișcării studențești anticomuniste*, în „România liberă”, nr. 1400, 1 noiembrie 1994.

Ghișa, Alexandru, *Revoluția Ungară din 1956 într-un episod epistolar*, în „Dosarele istoriei”, anul XII, nr. 3 (127), 2007.

Lazăr, Virgil; Baghiu, Aurel, *Printre gratii – prima carte dedicată mișcării studențești din Timișoara anulului 1956*, în „România Liberă”, nr. 1692, 17 octombrie 1995.

Stanca, Teodor, *Am fost printre organizatorii mișcării studențești*, în „Revista 22”, anul II, nr. 44, București, 1991.